



Qua pathos zet Ivo met Hove met ‘Freud’ hoog in, maar de **belofte wordt niet ingelost**. Het is een weinig opzienbarende voorstelling geworden.

Freud
Theater
★★★★★

Regie Ivo van Hove.
Internationaal Theater
Amsterdam i.s.m. FC Bergman en het Toneelhuis. 22/9, ITA, Amsterdam. t/m 11/10, daarna tournee.

Technisch en esthetisch is de productie van Ivo van Hove en Jan Versweyveld volmaakt.

Op voorhand leek het een droomkwartet: Sartre, Freud, FC Bergman en Ivo van Hove. De branie van de Vlaamse theaterdurfals FC Bergman, gepaard aan de meticulous precisie van Van Hove, dat was een samenwerking waar liefhebbers direct van likkebaardden, ook al was dat met lichte verbazing, want vanzelfsprekend is de combinatie niet. Maar groots en gedurfd, dat moest het toch wel worden, als de wildste dromen van FC Bergman weerklank vonden in de esthetisch volmaakte theaterkosmos van Van Hove. En dan was er nog dat fascinerende materiaal: een uitputtend film-scenario uit de jaren vijftig dat de vader van het existentialisme schreef over de grondlegger van de psychoanalyse (zie inzet). Maar ondanks alle belofte moet helaas worden geconstateerd dat Freud een weinig opzienbarende voorstelling is geworden.

In de ruim twee uur durende productie loodst Van Hove het publiek hink-stap-sprong door de biografie van Sigmund Freud (1856-1939). We zijn getuige van sleutelmomenten die bijdroegen aan zijn baanbrekende behandelmethoden: verdrongen herinneringen, droomduiding, het Oedipuscomplex – het komt allemaal voorbij. In het script van Sartre valt de ontwikkeling van Freuds methodiek naadloos samen met een persoonlijke zoektocht naar een vergeten trauma. Dat aspect komt op toneel niet goed uit de verf:

Freuds herontdekking van een pijnlijke jeugdherinnering (iets met zijn vader, dat is hier nauwelijks een spoiler) is te futiel om als allesomvattende verklaring voor zijn ambitie te dienen. Het drama wordt sterker aangezet dan de inhoud rechtvaardigt. Dat euvel geldt eigenlijk voor de hele productie. Qua pathos wordt hoog ingezet maar die belofte wordt niet ingelost. Lang is onduidelijk wat hier nu het centrale drama is – wat drijft deze hoofdpersoon, wat staat er voor hem op het spel? Het eerste uur verzandt bovendien in expositie – via de dialogen moet allerlei medisch-wetenschappelijke informatie worden overgebracht, waardoor de personages maar niet gaan leven. Jean-Paul Sartre, zijn evidente verdiensten spijt, toont zich hier geen groot toneelauteur. Het bekwame, maar flegmatieke spel van de Vlaming Stef Aerts in de rol van Freud helpt ook niet om je bij zijn zaak te betrekken. Als Freud de hysteriepatiënte

Cäcilie Körtner (Hélène Devos) gaat behandelen, neemt de voorstelling even een vlucht. De focus verschuift van het wetenschappelijke naar het menselijke en zo sijpelt de emotie de behandelkamer binnen, niet in de laatste plaats dankzij het bezielde spel van Devos. Tussen Freud en Körtner knetteren de dialogen, en dat arts en patiënt elkaar helpen om te kunnen genezen, is mooi gevonden.

Freud helpt Körtner de puzzelstukjes van een onderdrukt jeugdtrauma te leggen – geduldig graaft hij door lagen zelfbedrog, tot hij bij de kern komt. De repeterende ‘re-enactments’ waarin Körtner haar herinneringen herbeleefd, eerst de valse, dan de echte, zijn theatraal vernuftig en enerverend. En dan is er nog Chris Nietvelt als haar kille, onmachtige moeder. Haar monoloog, waarin ze haperend een pijnlijke bekentenis doet, is een roerend ogenblik. Zoals altijd bij het duo Van Hove/

Jan Versweyveld is deze productie technisch en esthetisch volmaakt. Versweyveld creëerde een royale, roomwitte ruimte met hoge plafonds: een steriele behandelkamer met elegante Jugendstil-details en anatomische tekeningen aan de wand. Het interieur transformeert van de eetkamer in huize Freud tot het slaapvertrek van Cäcilie, en ook talloze ontmoetingen en dialogen lopen in de minutieuze regie naadloos door elkaar. Componist George Dhauw schiep bij dit alles een subtiële soundscape van fin-de-siècle Wenen. Terugkerend dilemma voor de recensent: met deze hoge ‘production value’ en ambachtelijke perfectie raak je gemakkelijk geïmponeerd. Maar we moeten scherp blijven.

En de feilen overstemmen dan toch de kwaliteit. De hypnosesessies zijn knullig en ongeloofwaardig – voer voor Freud-sceptici. De vrouwenrollen, met uitzondering van die van Körtner, zijn nogal ondankbaar, en wat we inhoudelijk krijgen opgediend is, ondanks alle potentie, niet meer dan een keurig navertelde geschiedenisles. Meest betreurenswaardig is misschien nog wel dat een theatraal onderzoek naar de vader van het onderbewuste zo keurig blijft. Hallo, het is Freud! Waar is de angst, de waanzin, de fantasie, en – vooral – de seks? ‘Seksualiteit regeert de wereld’, laat Sartre een personage zeggen. Maar in deze voorstelling is er behalve één keurig homoseksueel kusje geen spoor van te vinden.

Ondanks het fascinerende expertisegebied van de hoofdpersoon blijft Freud netjes en smetteloos, en weinig meer dan een brave biopic op toneel. **Herien Wensink**

✿ TWEE UUR FILM UIT SCENARIO VOOR ZEVEN UUR

Sartres scenario was genoeg voor zeven uur film.

In 1958 schreef de Franse filosoof Jean-Paul Sartre op verzoek van de Amerikaanse regisseur John Huston een filmscenario over de beginjaren van Sigmund Freud. Hij baseerde zich

onder meer op de biografie van Freud van Ernest Jones en brieven van Freud aan zijn vriend Wilhelm Fliess. De begeesterde Sartre leverde een vuistdik scenario in, genoeg voor zeven uur film.

Huston maakte er een film van 139 minuten van, waarop Sar-

tre zijn naam van de credits liet verwijderen.

Na zijn dood werd *Le Scénario Freud* in zijn nalatenschap aangetroffen en in 1984 gepubliceerd. Freud bij Internationaal Theater is wereldwijd de eerste opvoering gebaseerd op de oorspronkelijke tekst.

Stef Aerts als Sigmund Freud in *Freud*
Foto Jan Versweyveld